

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ

Το μέγεθος και ο πιεστικός χαρακτήρας των οικονομικών προβλημάτων που αντιμετωπίζουμε σήμερα, οφείλεται σε δύο λόγους :

- 1) Οι στόχοι της οικονομικής πολιτικής που εφαρμόσαμε από το 1982 και μετά, δεν ήταν αρκετά φιλόδοξοι και ριζοσπαστικοί για να αλλάξουν την φορά των πραγμάτων ως προς τις διαρθρωτικές αδυναμίες και τις σοβαρές ανισοροπίες της οικονομίας που κληρονομήσαμε το 1981.
- 2) Τα μέτρα οικονομικής πολιτικής που προσπαθήσαμε να εφαρμόσουμε από το 1982 και μετά δεν ήταν αρκετά για να πετύχουμε ακόμα και αυτούς τους (μέτριους) στόχους που είχαμε θέσει.

Τα άμεσα βραχυπρόθεσμα προβλήματα για την αντιμετώπιση των οποίων δεν υπάρχουν πιά άλλα χρονικά περιθώρια, απορρέουν κυρίως από τα τεράστια ελλείμματα στις εξωτερικές συναλλαγές, τα επίσης τεράστια ελλείμματα ολόκληρου του δημόσιου τομέα, και τον πεισματικά συνεχιζόμενο υψηλό ρυθμό πληθωρισμού. Η πολύ μέτρια πρόοδος που σημειώθηκε στους τομείς αυτούς της οικονομικής πολιτικής το 1982 και το 1983, υπεραντισταθμίστηκε από την σοβαρή χειροτέρευση που σημειώθηκε το 1984 και ιδιαίτερα το 1985.

Ετσι π.χ., οι συνολικές καθαρές δανειακές ανάγκες του δημόσιου τομέα που είχαν περιορισθεί ως το 1983 γύρω στο 11,5% του ακαθάριστου εθνικού προϊόντος, αυξήθηκαν το 1984 στο 14,5% περίπου και για ολόκληρο το 1985 υπολογίζονται γύρω στο 18% του ακαθάριστου εθνικού προϊόντος. Το έλλειμμα στις τρέχουσες οικονομικές συναλλαγές της χώρας με το εξωτερικό, ξαναυξήθηκε επίσης το 1984 σε 6,5% του ακαθάριστου εθνικού προϊόντος και για ολόκληρο το 1985 υπολογίζεται ότι θα φθάσει στο 8%. Εκτός από τις άλλες συνέπειες που έχει στην οικονομία αυτό σημαίνει ότι σαν χώρα ζούμε πέρα από τις οικονομικές δυνατότητές μας κατά το ποσό αυτό.

Επίσης η πρόοδος που έγινε για τη μείωση του πληθωρισμού από το 1982 και μετά είναι πολύ μικρή και θα μπορούσε να πεί κανείς ακόμα, σε μεγάλο βαθμό πλασματική. Και τούτο γιατί η μείωση στο ρυθμό αύξησης του δείκτη τιμών καταναλωτή στηρίχτηκε σε μεγάλο βαθμό στην αύξηση των επιδοτήσεων τις οποίες σε τελευταία ανάλυση πληρώνουμε ο καθένας από το εισόδημα του και στην αναβολή της αναπροσαρμογής των τιμών των αγαθών και υπηρεσιών που προσφέρουν οι δημόσιες επιχειρήσεις και οι οργανισμοί στα επίπεδα που επέβαλαν οι πληθωριστικές πιέσεις, με

αποτέλεσμα να αυξηθούν τα διαχειριστικά ελλείμματα στις επιχειρήσεις και τους οργανισμούς αυτούς. Παράλληλα, προσπαθήσαμε να συγκρατήσουμε τον πληθωρισμό περιορίζοντας όχι μόνο ^{τα} ~~ολιγοπωλιακά~~ περιθώρια κέρδους αλλά και τα περιθώρια των υγιών και ανταγωνιστικών επιχειρήσεων του ιδιωτικού και του δημόσιου τομέα σε βαθμό μάλιστα που πολλές απ' αυτές να παρουσιάζουν ζημιές και να έχουν γίνει προβληματικές.

Ετσι όχι μόνο συντηρούμε τη συνεχιζόμενη από το 1975 κάμψη των παραγωγικών επενδύσεων αλλά όμως παρά τα κίνητρα που δώσαμε με το Ν.1262/82. αποκλείουμε τη δυνατότητα ανάληψης νέων επενδυτικών πρωτοβουλιών που είναι τόσο απαραίτητες για να πετύχουμε τους μεσοχρόνιους στόχους της αυτοδύναμης οικονομικής ανάπτυξης και της αλλαγής της δομής της οικονομίας.

Πρέπει, λοιπόν, κανείς να τονίσει ότι με την τακτική αυτή της πλασματικής ελαχίστης μείωσης του πληθωρισμού και με τη δημιουργία των μεγάλων και διαρκώς διευρυνόμενων εξωτερικών και εσωτερικών ελλειμμάτων της χώρας σε τελευταία ανάλυση δεν κάνουμε τίποτε άλλο από το να τρώμε το ψωμί του μέλλοντος, να υποθηκεύουμε το μέλλον της χώρας - και να δημιουργούμε κινδύνους για την αύξηση αντί για μείωση της οικονομικής εξάρτησης μας από το εξωτερικό.]

Η εμμονή και η συνεχής διεύρυνση των ελλειμμάτων στο ισοζύγιο πληρωμών και στον δημόσιο τομέα, που έχει σαν επακόλουθο τη γρήγορη αύξηση του εξωτερικού και του εσωτερικού χρέους, αποτελούν σαφή απόδειξη ότι η πολιτική της βαθμιαίας και ήπιας προσαρμογής και διόρθωσης των ανισορροπιών που αντιμετωπίζει η οικονομία μας δεν είναι βιώσιμη.

Τα ελλείμματα στο ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών της τάξης 6-8% του ακαθάριστου εθνικού προϊόντος που αντιμετωπίζει η χώρα από το 1979 και μετά, έχουν οδηγήσει στον υπερδιπλασιασμό του εξωτερικού χρέους.

Και καθώς η περίοδος χάρητος στα εξωτερικά δάνεια που συνάφθηκαν στα προηγούμενα χρόνια αρχίζει να εξαντλείται, τα ποσά που χρειαζόμαστε κάθε χρόνο για την εξόφληση των χρεών μας αυξάνουν ταχύτατα και πρόκειται ιδιαίτερα το 1987 να πάρουν τεράστιες διαστάσεις που ξεπερνούν τις δυνατότητες μας για χρηματοδότησή τους.

Είναι αυτονόητο λοιπόν πως δεν έχουμε άλλη επιλογή αυτή τη στιγμή από το να πάρουμε άμεσα και δραστικά μέτρα για σημαντική και γρήγορη μείωση του ελλείμματος τρεχουσών συναλλαγών. Απλά γιατί δεν υπάρχουν άλλα περιθώρια χρονικής αναβολής, ^{αγ} ~~αγ~~ θέλουμε να αποφύγουμε την προσφυγή μας στο Δ.Ν.Τ. που όλοι ξέρουμε τι σημαίνει για την εθνική μας ανεξαρτησία.

Ανάλογα είναι τα προβλήματα που δημιουργούνται από τα μεγάλα και διαρκώς αυξανόμενα ελλείμματα του δημόσιου τομέα που και αυτά αυξάνουν τα ποσά που πρέπει να διατεθούν μελλοντικά για την εξυπηρέτηση του δημόσιου χρέους. Επιπλέον δεν πρέπει να υπάρχει η παραμικρή αμφιβολία ότι τα μεγάλα αυτά ελλείμματα του δημόσιου τομέα συνδέονται άμεσα τόσο με τη διεύρυνση στο ισοζύγιο πληρωμών, όσο και με τη συντήρηση των υψηλών ρυθμών πληθωρισμού.

Είναι απόλυτα αναγκαίο να αλλάξει αμέσως η πολιτική μας και στον τομέα αυτό ^{να περιοριστούν} για ^{σημαντικά} περιορισμό τα ελλείμματα αυτά το συντομότερο δυνατό. Η πολιτική της σταδιακής και ήπιας αντιμετώπισης των προβλημάτων αυτών όπως αποδεικνύει η 4ετία που πέρασε δεν μας οδηγεί πουθενά, φθάσαμε στα μέσα της περιόδου του 5ετούς προγράμματος οικονομικής και κοινωνικής ανάπτυξης χωρίς να έχει ^{έχουμε προχωρήσει} γίνει καμιά από τις διαρθρωτικές αλλαγές της οικονομίας που προβλέπει το πρόγραμμα. Αντίθετα μάλιστα θα έλεγα, η κατάσταση τώρα φαίνεται πως είναι πολύ χειρότερη απ'ότι ήταν στην αρχή της περιόδου του προγράμματος. Ετσι λοιπόν, δεν θα μπορέσουμε να πετύχουμε (κανέναν απολύτως από) τους οικονομικούς, κοινωνικούς και πολιτικούς μας στόχους εάν δεν προχωρήσουμε αμέσως στη λήψη δραστηκών μέτρων για την αποτελεσματική αντιμετώπιση της κατάστασης που έχει δημιουργηθεί. Όπως αποδείχθηκε από τις τελευταίες οικονομικές εξελίξεις, τα μέτρα οικονομικής πολιτικής ^{είχαν} που είχαν ανακοινωθεί για το 1985, δεν ήταν αρκετά να πετύχουν ούτε καν τους μέτριους οικονομικούς στόχους που είχαν τεθεί, αντίθετα μάλιστα η κατάσταση ^{ήδη} χειροτέρευσε σε βαθμό που να δημιουργούνται πιά άμεσοι κίνδυνοι για την οικονομία.

Αν θέλουμε να κάνουμε πιο γρήγορη πρόοδο στην αντιμετώπιση των οικονομικών προβλημάτων πρέπει να συντονίσουμε την οικονομική πολιτική έτσι ώστε τα διάφορα μέτρα να εναρμονίζονται μεταξύ τους. Ετσι δεν είναι δυνατόν να αντιμετωπίσουμε το πρόβλημα του ισοζυγίου πληρωμών αν δεν καταπολεμήσουμε τον καταναλωτισμό και δεν μεταφέρουμε πόρους από την κατανάλωση στις εξαγωγές και τις επενδύσεις. Το πρόβλημα της αυτοδύναμης οικονομικής ανάπτυξης και της αλλαγής στη δομή της οικονομίας, συνδέεται άμεσα με την ανάγκη μεγαλύτερης συσσώρευσης κεφαλαίου, δηλ. την αύξηση των επενδύσεων. Και φυσικά είναι αυτονόητο πως η δημιουργία επενδυτικού πλεονάσματος και συσσώρευσης κεφαλαίου στην οικονομία, δεν συμβιβάζεται με τον σημερινό καταναλωτισμό. Το πρόβλημα αυτό συνδέεται άμεσα και με τη διατήρηση των υψηλών ρυθμών πληθωρισμού,

που αποτελούν ίσως τον πιο σημαντικό παράγοντα που μας έχει οδηγήσει στις σημερινές οικονομικές δυσκολίες. Για τον λόγο αυτό, πρέπει να δώσουμε προτεραιότητα στην άμεση εφαρμογή όλων εκείνων των μέτρων πολιτικής που χρειάζονται για να πετύχουμε έναν πιο φιλόδοξο στόχο για τη μείωση του πληθωρισμού. Πρέπει όμως να γίνει κατανοητό πως μέσα στα σημερινά πλαίσια και τον τρόπο λειτουργίας της οικονομίας, δεν είναι δυστυχώς δυνατή καμιά σημαντική μείωση του πληθωρισμού χωρίς δραστική μείωση του ρυθμού με τον οποίο αυξάνονται τα ονομαστικά εισοδήματα και ιδιαίτερα οι μισθοί και τα ημερομίσθια. Αυτό σημαίνει ότι πρέπει να βρούμε τρόπους να αλλάξουμε σημαντικά το μηχανισμό της ΑΤΑ γιατί με το σύστημα που ισχύει κάθε αυτόνομη πληθωριστική αύξηση π.χ. στις τιμές των ειδών που εισάγουμε, ανατίμηση του δολλαρίου κλπ, περνάει αυτόματα στην πληθωριστική διαδικασία και συντηρεί την αύξηση των τιμών. Η εμπειρία των τελευταίων 4 χρόνων, δείχνει πως με τις διάφορες θεσμικές μεταβολές, εξαιρέσεις, ωριμάσεις κλπ οι μισθοί και τα ημερομίσθια αυξάνονται με ρυθμό πολύ μεγαλύτερο από αυτόν που υπαγορεύει η ΑΤΑ.

Φυσικά, όταν μιλούμε για περιορισμό της αύξησης των εισοδημάτων δεν αναφερόμαστε μόνο στους μισθούς και τα ημερομίσθια, αλλά επίσης στα αγροτικά εισοδήματα, και τα εισοδήματα των αυτοτελώς απασχολούμενων (ελεύθεροι επαγγελματίες, γιατροί κλπ), που αποτελούν ένα πολύ μεγάλο ποσοστό του πληθυσμού.

Για την τελευταία αυτή κατηγορία των απασχολούμενων δεν ισχύει ^{βεβαία} αυτόματη Τιμαριθμική ^{Ανα} Προσαρμογή, οι μηχανισμοί όμως της οικονομίας είναι τέτοιοι που τους επιτρέπουν να εξασφαλίζουν αυξήσεις ανάλογες ή και μεγαλύτερες από τον τρέχοντα ρυθμό πληθωρισμού. Πρέπει επομένως, να βρεθούν τρόποι ελέγχου και των εισοδημάτων αυτών.

Φυσικά, η ανάγκη άμεσης και σημαντικής μείωσης των ελλειμμάτων του δημόσιου τομέα έρχεται σε άμεση αντίθεση με την ανάγκη να αυξηθούν οι δαπάνες στους τομείς μεγάλης κοινωνικής προτεραιότητας που βρίσκονται στο επίκεντρο του σοσιαλιστικού προγράμματος της κυβέρνησης (υγεία, παιδεία, κλπ). Η προσπάθεια εδώ θα πρέπει να συντείνει στο να περιορισθεί ο ρυθμός αύξησης κυρίως των καταναλωτικών δαπανών που περιλαμβάνουν και τους μισθούς τις συντάξεις και τις επιδοτήσεις.

Παράλληλα πρέπει να διευρυνθεί σημαντικά η φορολογική βάση όχι μόνο

με την άμεση πάταξη της φοροδιαφυγής αλλά και με την κατάργηση των κάθε είδους εξαιρέσεων που προβλέπει το σημερινό φορολογικό καθεστώς. Αν όμως τα μέτρα αυτά δεν αρκούν για να πετύχουμε σημαντική μείωση του δημοσιονομικού ελλείμματος, δεν θα πρέπει να διστάσουμε να επιβάλουμε και ορισμένες νέες μορφές φορολογίας ή ακόμα και να περικόψουμε μερικές από τις δαπάνες χαμηλής οικονομικής και κοινωνικής προτεραιότητας του προγράμματος δημόσιων επενδύσεων.

Σημαντική πρέπει να είναι επίσης η μείωση στα μεγάλα ελλείμματα που αντιμετωπίζουν οι δημόσιες επιχειρήσεις και οργανισμοί. Μεσοχρόνια ο στόχος αυτός είναι δυνατόν να επιτευχθεί με καλύτερη διαχείριση και εξυγίανση των επιχειρήσεων αυτών, άμεσα όμως η μόνη δυνατότητα που υπάρχει για την γρήγορη και σημαντική μείωση των ελλειμμάτων τους είναι η αναπροσαρμογή των τιμολογίων τους, έστω κι αν αυτό σημαίνει πρόσκαιρη επιτάχυνση του πληθωρισμού. Ελπίζει κανείς πως η κοινωνικοποίηση θα βοηθήσει να πετύχει η εφαρμογή της πολιτικής μας στον τομέα αυτό.

Οπως αναφέρθηκε πιο πάνω ιδιαίτερα ανησυχητική είναι η συνεχιζόμενη κάμψη των παραγωγικών επενδύσεων γιατί δεν επιτρέπει τη διεύρυνση της βιομηχανικής βάσης που χρειάζεται για να προχωρήσουμε σε ταχύτερους ρυθμούς ανάπτυξης. Μιά από τις αλήθειες, πάνω στο πρόβλημα αυτό που πρέπει να αναγνωρισθεί είναι πως βασικός παράγοντας που συμβάλλει στη δυσμενή εξέλιξη των επενδύσεων τα τελευταία 10 χρόνια είναι η συνεχής μείωση της αποδοτικότητας τους. που παρατηρείται όχι μόνο στον ιδιωτικό αλλά και στον δημόσιο τομέα. Η μείωση αυτή είναι αποτέλεσμα σειράς παραγόντων. Συνδέεται άμεσα με τη μείωση της παραγωγικότητας του κεφαλαίου, που απορρέει μεταξύ άλλων από την όξυνση των διαρθρωτικών προβλημάτων της οικονομίας μας, συνδέεται επίσης με τη συνεχή αναδιανομή του εισοδήματος από τα κέρδη στους μισθούς δηλαδή με μία διαδικασία μείωσης του επενδυτικού πλεονάσματος και αύξησης της κατανάλωσης. Άλλοι παράγοντες που συνέβαλαν στη συμπίεση της αποδοτικότητας των επενδύσεων είναι οι μεγάλες αυξήσεις στο εργατικό κόστος, οι περιορισμοί των τιμών που αναφέρθηκαν πιο πάνω, η αύξηση των πιέσεων από τον εξωτερικό ανταγωνισμό που έγιναν πιο έντονες μετά την ένταξη μας στην ΕΟΚ, και η σταδιακή αύξηση των ονομαστικών επιτόκων που είναι αποτέλεσμα του συνεχιζόμενου ρυθμού πληθωρισμού σε συνδυασμό με την

υπερχρέωση των επιχειρήσεων. Μιά σημαντική μείωση στο ρυθμό του πληθωρισμού θα επέτρεπε τη μείωση των επιτοκίων και θα αποτελούσε το καλύτερο μέσο για την αποκατάσταση της αποδοτικότητας των επενδύσεων και την ανάκαμψή τους.

Είναι αυτονόητο πως καμμιά από τις διαρθρωτικές αλλαγές που προβλέπει το 5ετές πρόγραμμα μέσα στα πλαίσια της προσπάθειας μετασχηματισμού της οικονομίας δεν είναι δυνατόν να επιτευχθεί χωρίς τη σημαντική αύξηση των επενδύσεων. Καμμιά οικονομία δεν μπορεί να επιβιώσει μακροχρόνια χωρίς επενδύσεις, κάτω όμως από τις σημερινές συνθήκες δεν είναι δυνατό να περιμένουμε σημαντική ανάκαμψη των επενδύσεων.